

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite
Møte torsdag den 17. mars 1953 kl. 10

Formann: F i n n M o e .

Til stede var: Hambro, Klippenvåg, Finn moe, Valen, Skjelbred Knudsen, Konrad Knudsen, Lavik, Moseid, Gerhardsen, Skrondal, Strøm, Johan Wiik, Natvig Pedersen, Hognestad, Friis, Hegna, Jakob Lothe og Smitt Ingebretsen.

Dessuten deltok i møtet: utenriksminister Lange og ekspedisjonssjef Ræder fra Utenriksdepartementet.

Formannen: Som det fremgår av innkallelsen, har utenriksministeren, som kom tilbake fra New York i forrige uke, ønsket å gi den utvidede utenrikskomite en orientering om de samtaler han førte, særlig i Washington, med president Eisenhower og utenriksminister Dulles - og ellers om det som kan være av interesse.

Utenriksminister Lange: Jeg har ikke noen sensasjoner å komme med; jeg ville bare gjerne, så fort det var anledning til det, gi en kort orientering om de inntrykk jeg kommer tilbake med, særlig hvor det gjelder den nye amerikanske regjerings politikk. Det har jo gjort seg gjeldende en god del uvisshet og til dels en viss uro omkring dette, på bakgrunn ikke minst av en del uttalelser som falt under den amerikanske valgkamp, og til dels også på grunn av skritt som er tatt i den aller første tid etterat den nye regjering var tiltrådt.

Mitt hovedinntrykk på grunnlag av samtaler som jeg har hatt anledning til å ha med den amerikanske utenriksminister, med ledere for det nye flertallsparti både i senatets og husets utenrikskomite og med presidenten, er at det kommer ikke til å skje noen gjennomgripende omlegning i amerikansk utenrikspolitikk. Svært meget av det som ble sagt under valgkampen, var konsesjoner til en stemning som nok gjør seg gjeldende og er temmelig utbredt. Enkelte av de skritt som har vært tatt, opphevelsen av nøytraliseringen av Formosa kanskje i første rekke og så det opprinnelige utspillet hvor det gjelder det som ble kalt oppsigelsen av de hemmelige avtaler fra Jalta og Potsdam, er også slike konsesjoner. Det er jo ikke blitt noe igjen i virkeligheten av dette initiativet til å unnsi avtalene fra Jalta og Potsdam. Det som er blitt igjen, er et forslag fra presidenten, fremsatt ved utenriksministeren, om å beklage at den annen part i disse avtalene, Sovjet-samveldets regjering, har misligholdt dem og i ly av avtalene, men nettopp gjennom å misligholde dem, har undertrykt de østeuropeiske folk. Men fordi resolusjonen i den form den fikk, da den endelig ble fremlagt for Kongressen, var så nøktern og så omhyggelig formulert, nettopp for ikke å oppsi eller unnsi noen inngått avtale, var det en fløy i Kongressen, først og fremst i det republikanske parti, som ikke var fornøyd med den, og resultatet er blitt at foreløpig er den lagt på is, og man vet ikke om det blir vedtatt noen sådan uttalelse i det hele.

Hvor det gjelder krigen i Østen, så var det allerede før jeg kom derover, blitt klart gjennom de konferanser som hadde vært holdt mellom den amerikanske

delegasjon til de Forente Nasjoner og delegasjonene fra de andre land som har tropper i Korea, at det under den nå pågående annen halvpart av FN's generalforsamling ikke ville komme noe forslag fra den nye amerikanske regjeringsside om noen skjerpning av FN's holdning i Korea. Det ble heller ikke under den debatt om Korea-spørsmålet som pågikk i ca. 14 dager, med lange pauser og stor motvilje mot å ta ordet fra de flestes side, fordi det ikke var noe nytt å bringe i debatten, fremsatt noe forslag fra annet hold utover en markering av at flertallet fremdeles stod på det indiske forslags grunn, og flertallets markering av at det ønsket at FN's kommisjon for gjenreisningen av Korea skulle fortsette sitt arbeid.

Jeg fikk det bestemte inntrykk av de samtaler jeg hadde i Washington at der ikke er planer på amerikansk hold om noen utvidelser av krigen i Østen ut over Koreas grenser. Det eneste som har vært under overveielse, uten at noen avgjørelse enda er truffet, er en eventuell offensiv for å nå frem til en kortere linje noe lenger nord, der hvor Korea er smalest, en linje som det da skulle være mulig å holde med mindre innsats av tropper. Men selv der er det ingen avgjørelse truffet, fordi man er klar over at selv et så begrenset mål ville koste svært meget i menneskeliv.

Jeg fikk videre det bestemte inntrykk - og det ble bekreftet av utenriksminister Eden, som jeg hadde en lang samtale med i New York, etter at vi begge var vendt tilbake fra Washington - at ingen ting kommer til å bli foretatt uten at det på forhånd har vært ført konsultasjoner med de andre land som har tropper i Korea. Det var det bestemte inntrykk jeg fikk, og utenriksminister Eden hadde under sine samtaler fått det samme inntrykk.

Hvor det gjelder den alminnelige internasjonale situasjon, fikk jeg, sterkest kanskje under samtalen med presidenten, men også under samtalen med utenriksminister Dulles, også det inntrykk at ingen av dem ønsker å opptre på noen måte provoserende. Det kom meget sterkt til uttrykk fra presidentens side etterat jeg hadde minnet om vår holdning til spørsmålet om stasjonering av allierte styrker på norsk område og vår begrunnelse for denne holdning, nemlig at vi ikke ønsket på noen måte å opptre slik at det kunne virke som noen slags utfordring. Presidentens reaksjon på det var at det var også hans mening at man ikke skulle opptre på noen måte utfordrende, man skulle ikke engang gi påskudd til den annen part til å påstå at det forelå noen utfordring. Dette var mitt bestemte inntrykk av holdningen hos presidenten og hans utenriksminister.

Det som skaper problemer er stemningen i flertallspartiet i Kongressen, og jeg tror vi fortsatt må være forberedt på at det kan forekomme ting som vil synes å stå i strid med denne grunnholdningen. Men jeg tror det må oppfattes som konsesjoner til en stemning som gjør seg gjeldende hos flertallspartiet i Kongressen, og som ledd i en meget bevisst plan om etter hvert å etablere et så solid tillitsforhold mellom administrasjonen og Kongressen at det blir administrasjonen som virkelig kan lede utviklingen i den retning den ønsker. For så vidt vendte jeg tilbake fra den reisen nokså sterkt beroliget.

Jeg synes også det var en oppmuntrende ting at den amerikanske utenriksminister, uten at jeg på noen måte hadde tatt noe initiativ eller bedt om det, arrangerte en sammenkomst hvor jeg gjennom flere timer hadde anledning til å

redegjøre for vårt syn på hele den internasjonale situasjon, på samarbeidet i Atlanterhavspakten og på andre aktuelle problemer overfor en gruppe hvor formennene i begge de to Hus's utenrikskomiteer og medlemmer av opposisjonen i begge de to Hus's utenrikskomiteer var til stede. Jeg valgte da å snakke rent ut av posen - med det resultat at det til dels ble en meget livlig diskusjon. Men etterpå sa utenriksminister Dulles at det var nettopp den slags samtaler som var nyttige, fordi problemet var å få medlemmene av senatet og representantenes hus til å forstå hvilke oppfatninger som virkelig gjorde seg gjeldende blant Amerikas allierte.

Som jeg nevnte, viste både presidenten og utenriksminister Dulles full forståelse for vår holdning til spørsmålet om stasjonering av allierte styrker på norsk grunn. Samtidig ga de uttrykk for en meget sterk interesse for vår egen innsats på forsvarrets område. Særlig presidenten, som jo fra sin tid som øverstkommanderende i Europa, har førstehånds kjennskap til våre problemer, spurte om hvorledes det gikk, og det som han vel var sterkest interessert i, var hvordan det gikk med utvidelsen av tjenestetiden og med organiseringen og opplæringen av de norske landstridskrefter først og fremst.

Det kom også til uttrykk både hos presidenten og hos utenriksminister Dulles en meget sterk interesse for arbeidet for sterkere samling i Europa, først og fremst for en sterkere sammenslutning på Europas fastland og mere konkret i øyeblikkets situasjon en meget sterk interesse for at det måtte bli virkelighet av planen om Europahæren. Men de var begge fullt oppmerksomme på de vanskeligheter som der gjør seg gjeldende, og en av de ting som jeg fant det riktig å legge sterk vekt på under samtalene med medlemmene av Kongressen, var nettopp at dette med å samle Europa ikke er noe sådant helt enkelt problem. Det fremkalte en nokså voldsom reaksjon hos Mr. Wiley, som jo har et eksplosivt temperament, og har det med å slå i bordet. Hans reaksjon var at dette var en holdning fra min side som absolutt ikke var i samsvar med det som måtte være folkemeningen i alle Europas land.

Jeg kan kanskje i margen av mine egne inntrykk peke på at det også er helt klart at under de samtaler som fant sted mellom Mr. Eden og Mr. Dulles og presidenten, nådde de fram til en ganske annen grad av samordning av De Forente Staters og Storbritannias politikk hvor det gjelder det nære Østen, enn man hittil har hatt, en samordning som da for det persiske oljeproblems vedkommende går ut på at det kan ikke nå gis nye og enda mere vidtgående tilbud ut over det siste, som ble fremsatt ved amerikansk megling, og som for Egypts vedkommende går ut på at det skal søkes en løsning på spørsmålet om Kanalsonen på det grunnlag at de britiske tropper trekkes ut, men at det som betingelse for det settes at der blir tilstrekkelig teknikere igjen til at de innretninger som finnes der, holdes ved like, slik at basen kan reaktiveres på kort varsel hvis en kritisk situasjon skulle inntre.

På ett punkt var de britiske forhandlere kommet med et tilbud hvor det gjaldt politikken i det fjerne Østen. Det var et britisk initiativ, ikke resultatet av noe press fra amerikansk side. Det gikk ut på at den britiske regjering strammet til sin kontroll med de blokadetiltak overfor China som allerede er vedtatt. Det er altså ikke noe nytt vedtak, ikke noen utvidelse av blokadetiltakene som gjelder strategiske varer,

men en effektivisering, en tilstramning av kontrollen med at disse bestemmelsene blir gjennomført og etterlevet.

Hvor det gjelder økonomisk politikk, var vi noe urolig på to punkter. Vi var litt urolige for at man under samtalene mellom de britiske regjeringsmedlemmer og den nye amerikanske regjering om konvertibilitetsproblemet skulle legge opp til en politikk hvis konsekvenser man ikke hadde full oversikt over.

Vi hadde på den annen side også en viss uro for at den nye amerikanske regjerings indre økonomiske og finansielle politikk kunne ha følger for aktivitetsnivået i Amerikas Forente Stater, føre til en nedgang i den økonomiske aktivitet, med de følger som vi jo av erfaring vet at de må ha for Europa. Alt før samtalene med de britiske regjeringsmedlemmer hadde jo Mr. Dulles og Mr. Stassen, da de var her over i Europa, gitt forsikringer om at de ikke kom til å låse fast noe som helst under samtalene med de britiske regjeringsmedlemmer. De samme forsikringer gjentok Mr. Stassen og Mr. Dulles overfor meg. Jeg hadde også en nokså lang samtale med Mr. Stassen om våre økonomiske problemer. Og det ble fullt ut bekreftet fra britisk hold etter forhandlingene at de hadde vært av rent orienterende art.

Det som har foregått, er at britene har redegjort temmelig inngående for de forslag som de hadde samlet seg om på Samveldekonferansen, og for hvorledes de tenkte seg muligheten av i stadier å nå fram til konvertibilitet for pundet. Fra amerikansk side har man forholdt seg helt passiv lyttende og ikke avgitt noen reaksjon. Den eneste reaksjon man har avgitt, er at man har sagt at dette trenger vi et par måneder til å overveie og studere før vi overhodet kan markere noe standpunkt i Washington.

Det vil da i praksis føre til at utenriksminister Eden som formann i OEEC på dets forestående møte neste mandag vil meddele dette og samtidig vil foreslå OEEC's forskjellige organer å studere teoretisk hva følgen måtte kunne tenkes å bli på de forskjellige felter av en slik gradvis gjennomføring av konvertibiliteten. Det er det vi har ønsket hele tiden. Vi har lagt fram et memorandum som gikk i den retning alt forut for våre samtaler med britene på Uniscan-konferansen her i januar. Vi har forsåvidt all grunn til å være fornøyd med den retning utviklingen her har tatt.

Hvor det gjelder den nye regjerings interne økonomiske politikk, har jeg også det bestemte inntrykk at det ikke er grunn til stor uro. De kommer til å føre en mer tradisjonell preget, mer ortodokst farvet penge- og finanspolitikk med sikte på å forsøke å stanse den inflasjon som har vært under utvikling de senere år i Amerikas Forente Stater. Men det er mitt bestemte inntrykk etter å ha snakket med en rekke av den nye regjerings økonomiske rådgivere, at de kommer ikke til å føre denne politikk så langt at det for alvor blir fare for noen depresjon. Dertil er de seg så alt for bevisst at det ville være fullstendig drepande for det republikanske parti hvis den spådom som spilte en stor rolle i valgkampen skulle slå til, at med republikanerne kommer depresjonen. Og de rådgivere som regjeringen har omgitt seg med, er ikke på noen måte doktrinære tilhengere av noen bestemte økonomiske teorier. De er folk med stort kjennskap til amerikansk næringsliv i hele den kompliserthet som preger det. De er empirikere, og de er villige til å bruke de midler i enhver situasjon som

man nå etter hvert erfaringsmessig har lært er tjenlige til å holde et høyt aktivitetsnivå.

Dette betyr ikke at man kan regne med at det *usedvanlig* høye aktivitetsnivå som har preget amerikansk økonomi i de siste måneder, kan holdes i det lange løp. Man har f.eks. i den amerikanske stålindustri hatt noe som de kaller 105 prosents kapasitetsutnyttelse. Det henger sammen med at etter den langvarige stålstreik, hadde en en hel del å ta igjen. Nå er situasjonen den at lagrene igjen er i ferd med å fylles, og de regner med at - ikke i umiddelbar fremtid, men ved årsskiftet 1953/54 ville aktiviteten i stålindustrien synke noe. Det ville igjen føre til at det ble en viss nedgang i det generelle aktivitetsnivå, men de regnet ikke med noen depresjon. De sier at det vil bli en «recession» - det var deres eget uttrykk. Det ville da for Europa, mente de, ha den følge at hvis man i Europa hadde forventninger om at amerikansk import fra Europa skulle fortsette å stige i samme tempo som den faktisk har steget i denne periode, med den meget høye aktivitet, så ville de forventningene bli skuffet. De regnet med at det ville inntreffe en stagnasjon i importen, men de trodde ikke det ville bli noen nedgang i det nivå som man hadde nådd.

Hvor det gjaldt selve den amerikanske handelspolitikk, er det helt på det rene at regjeringens, administrasjonens, ønske er å komme over til en mer liberal handelspolitikk, for det første ved en forenkling av alle de formaliteter som i dag virker som en sterk hemsko på importen til Amerika, men også ved en revisjon nedover av amerikanske tollsatser. Men de gjorde uttrykkelig oppmerksom på at i den kongress som var utgått av det siste valg, var det liten gjenklang å finne for en slik politikk. Man måtte derfor ikke ha noen forventninger om at det kunne lykkes administrasjonen på kort sikt å gjennomføre noen omlegging. Men det de håpet, var at etter hvert som det gikk opp for Kongressen at alternativene var enten et internasjonalt hjelpeprogram av noenlunde det omfang som man nå har hatt de senere år, eller en liberalisert handelspolitikk, så kunne det hende at den til slutt valgte den liberalere handelspolitikk for på den måten å kunne spare skattyterne for store beløp i internasjonal hjelp. Det ble sagt meget ettertrykkelig av en av presidentens nærmeste økonomiske rådgivere, at vi behøvde ikke være redde for at presidenten under den gjennomgåelse som nå pågikk av hele det internasjonale hjelpeprogram, ville gå med på noen nedskjæringer som for alvor satte den felles forsvarsinnsats i Europa i fare.

Det punkt hvor jeg for min del synes det er grunn til en viss uro, er hvor det gjelder tendensen til å undergrave rettsstatens prinsipper i sammenheng med granskningsfeberen overfor offentlige funksjonærer, overfor universitetslærere og andre. Vi har jo vært direkte rammet av det for Norges vedkommende. Et utslag av dette er McCarran-lovens bestemmelser om immigrasjon og behandling av sjøfolk. Det tok jeg opp både med utenriksministeren og på hans uttrykkelige råd med presidenten, og jeg tror allerede vi kan innregistrere et visst resultat. Den siste dag jeg var i New York, ble det bebudet nye bestemmelser om praktiseringen av loven, nye retningslinjer for praktiseringen av lovens bestemmelser, særlig hvor det gjelder sjøfolks opphold i amerikanske havner. Utover det ba presidenten i mitt nærvær utenriksministeren ta opp med formennene i de to Hus' utenrikskomiteer, først og

fremst med senator Wiley, spørsmålet om en revisjon av selve lovens bestemmelser, men jeg fikk ikke inntrykk av at det var noe særlig håp om at det snart kunne oppnås den nødvendige tilslutning til det. Så jeg tror at hvis vi, som det nå ser ut til, oppnår en viss lempning i denne omgang, får vi være glade for det og håpe på at presidentens klart markerte vilje til å få en forandring kan sette seg igjennom etter en tid. Der er det igjen et spørsmål om hans muligheter for å øve innflytelse på stemninger i Kongressen som i dag går i en annen retning.

Der hvor ellers den amerikanske granskningsfeber internasjonalt sett kan få de alvorligste konsekvenser, er selvfølgelig i forholdet til de Forente Nasjoners sekretariat. Der er det forsåvidt skjedd en utvikling som til en viss grad kan sies å være en utvikling til det bedre gjennom den tidligere presidents «executive order» om å gjennomføre granskning av *alle* amerikanske funksjonærer. Det er en forbedring forsåvidt som man dermed kommer bort fra denne situasjon hvor noen enkelte blir utpekt, som mistenkte eller mistenkelige. Alle blir satt på like fot, forsåvidt er det en forbedring. Det er også en forbedring forsåvidt som det i praksis har ført til at senatskomiteen foreløpig har innstillet sin granskning i påvente av hvilke resultater som denne granskningen gjennom FBI vil føre til. Men ingen av delene er jo ting som skaper noen tilfredsstillende situasjon fra de Forente Nasjoners synspunkt sett.

Det man håpet å kunne oppnå under den debatt som i dag skulle ha begynt, men som er blitt utsatt etter meddelelse i radioen imorges, er at det med utgangspunkt i generalsekretærens egen innberetning, ikke i juristkomiteens, men generalsekretærens egen innberetning, hans skriftlige forslag og muntlige redegjørelse til generalforsamlingen ---

Hambro: Den som nå kom!

Utenriksminister Lange: Ja, nettopp, --- det man håpet å kunne oppnå, er at det med utgangspunkt i begge to, men modifiserende dem begge, blir trukket opp visse prinsipielle retningslinjer for den framtidige håndtering av disse spørsmål. Og de prinsipper som jeg der tror det er godt håp om vil bli fastslått, vil ha stort flertall i forsamlingen, er for det første at det må være de Forente Nasjoners egne organer som foretar den endelige vurdering, at den granskning som blir foretatt av vertslandet overfor dets egne statsborgere i sekretariatet, bare kan bli utgangspunkt for en vurdering som må foretas av de Forente Nasjoners egne organer, av generalsekretæren støttet til det rådgivende utvalg som han har nedsatt, men også med full utnyttelse av de appellinstanser som består i dag, men som juristkomiteens innstilling har en tendens til å ville sette til side og ut av spillet. Jeg tror det blir flertall for at dette appellapparat skal virke fullt ut etter de nå gjeldende bestemmelser. Og i den mon man kan få det til, vil det selvfølgelig, såvidt jeg kan skjønne, skape en holdbar situasjon for sekretariatet og gjøre det mulig å bygge det opp som et internasjonalt embetsverk.

Hvor det ellers gjaldt situasjonen innad i Amerika på dette område, var det ganske tydelig at det var under utvikling en meget sterk og meget bevisst

motbevegelse mot denne granskningsfeberen. Den gjorde seg gjeldende blandt lærerne i de forskjellige skolefag, som nå er kommet for tur, og den gjorde seg gjeldende i større og større utstrekning også i den ansvarlige presse i De Forente Stater. Jeg tror det vil sikkert ennå gå lang tid hvor det vil pågå en meget skarp kamp på dette felt, men jeg har i ethvert fall god tiltro til at motkreftene mot den undergravning av rettsstaten som faktisk var i ferd med å komme til syne, vil kunne komme til å hevde seg etter en viss tid. Jeg tror også man kan være ganske sikker på at presidenten i virkeligheten er helt på rettsstatens linje, men han følger en forsiktig taktisk linje overfor Kongressen for ikke å skape en helt umulig stemning der for lempninger etter en viss tid.

Formannen: Jeg skal få takke utenriksministeren for redegjørelsen. Jeg vet ikke om det er noen av medlemmene som har noe spørsmål eller punkt som de gjerne vil ha nærmere belyst.

Hambro: Jeg har i grunnen ikke noe spørsmål, jeg har hørt med den største interesse på utenriksministerens redegjørelse og setter stor pris på den veiledning vi har fått.

Det var angående dette siste punkt som utenriksministeren berørte: der er det jo sterkt motstridende tendenser i Amerikas offentlige liv i dag. Det jeg synes man har sett med noen beklagelse, er at Foster Dulles synes å være svært autorativt innstillet. Den høyt ansette diplomat Kennan, ambassadør i Russland, våget jo å holde et foredrag på sitt gamle universitet Princeton, hvor han sterkt dømte denne granskningsfeber og især mente at den undergrov ethvert initiativ i utenriksetaten; han er nu stillet utenfor. Det meddeles i de amerikanske aviser som kom i går. Utenriksminister Dulles vil ikke bruke ham til noe, han blir ikke utnevnt til minister i Sveits, som det har stått før. Man vil ikke finne seg i noen slik kritikk.

På den annen side har det jo åpenbart innen de fornuftige kretser i Kongressen vært megen engstelse til stede, og den republikanske kongressmann Keating, som er formann i representanthusets justiskomite, har fremsatt et forslag til beskyttelse av vitner som er innkalt for senatskomiteer. Det er første gang man, så vidt jeg vet, har sett offentlig fra politisk hold gitt uttrykk for at de som innkalles til disse granskninger, er uten enhver rettsbeskyttelse. Han har brukt nokså sterke ord om denne «browbeating» av vitner som har funnet sted, og at det nettopp, som utenriksministeren var inne på, må nedsette tilliten til Amerika som en rettsstat. Hvis Keating kan få noe flertall - det kan jo være at det i representanthuset er en viss uvilje mot senatorene, som det ofte er, hvis man mener de går for vidt - er det jo en vinning. Ellers er det uhyre vanskelig for utenforstående å ha noen mening om det.

Jeg forstår at også utenriksministeren hadde inntrykk av at senator Wiley, som jo er en slags avbleket utgave av McCarthy, det vil si i forhold til McCarthy er Wiley relativt liberal, der gir uttrykk for en stemning i Wisconsin og The Middle West som i virkeligheten ikke er gunstig for noe av det som interesserer oss.

Jeg vil bare spørre om den norske delegasjon har opptrådt eller vist noen grad av aktivitet i dette funksjonærspørsmål i FN, eller om man har vært helt

tilbaketrukket. Jeg ser at utenriksministeren har uttalt at Norge støtter Lester Pearsons kandidatur, det tror jeg har alminnelig sympati her. Jeg vet ikke om det har innvirket på vår utmerkede venn Romulo, han er jo formann i den kommisjon som behandler funksjonærspørsmålet - i femte komite - og har adskillig innflytelse der. Men fordi vi diskuterte dette såvidt meget med dommer Gundersen før han reiste, tror jeg det vil være av interesse for oss å få vite om den norske delegasjon har opptrådt.

Utenriksminister Lange: Jo, den norske delegasjon har arbeidet meget intenst med dette personalspørsmål hele tiden under generalforsamlingens annen del. Og vi har lagt så stor vekt på det, at jeg tok ansvaret for å si til høyesterettsdommer Gundersen at han måtte bli i New York så lenge denne sak var under behandling og ikke reise til Tacoma.

(Hambro: Ja, hva skulle han nu der?)

Vi har opptrådt aktivt på den måten at dommer Gundersen og byråsjef Stabell i Lovavdelingen, som har vært med som særlig rådgiver, har ført meget inngående underhåndsdrøftinger med andre delegasjoner, ikke minst med De Forente Staters delegasjon, og har konstatert at det i De Forente Staters delegasjon var full forståelse for at det var ikke bare ønskelig, men nødvendig at det fra vesteuropeiske delegasjoners side ble markert meget tydelig standpunkt og gjort tydelig front her mot en tendens som fører galt avsted. Det har også vært meget inngående drøftinger med en rekke andre delegasjoner. Vi hadde et 2 ½ timers fellesmøte mellom samtlige nordiske delegasjoner den siste dag jeg var i New York om denne sak, hvor vi konstaterte at den svenske delegasjon med statsråd Hammarskjöld i spissen lå helt på linje med den norske, mens derimot både den danske og den islandske delegasjon uten at noen av dem ennå hadde fått noen instruks, ga uttrykk for personlige oppfatninger som gikk nokså langt i retning av å ville akseptere generalsekretærens holdning i denne sak fullt ut.

Men man kan regne med at det vil bli sagt ganske tydelig fra av en rekke vest-europeiske delegasjoner. Den norske delegasjon har forberedt et nokså langt innlegg, som vi har forsøkt å gjøre så moderat som mulig i form og så sterkt som mulig i innhold ved å markere de prinsipielle linjer. Det vil komme et innlegg etter helt parallelle linjer fra den kanadiske delegasjon, det vil komme et innlegg fra den nederlandske delegasjon og fra andre, men alle utformet under hensyntagen til at det gjelder på det nåværende tidspunkt ikke å utfordre den amerikanske opinion, idet den amerikanske regjerings representanter har gitt uttrykk for at de håper at bare nå granskningen som er satt i gang på ansvarlig regjeringshold, får gå sin gang, så kan man oppnå at hele atmosfæren, når generalforsamlingen kommer sammen igjen i september, vil være ganske anderledes gunstig for å trekke opp mer langsiktige linjer.

Hambro: Får jeg lov å nevne noe som ikke har noe å gjøre med denne sak, men er en henstilling til utenriksministeren?

Det pågår for tiden i Amerika en meget interessant utvikling i fiskerigrensesaken, og vår marineattaché har ingen instruks for tiden om å følge med i den. Jeg nevner særlig to ting som for oss er interessante og som vi etter min mening i ethvert fall må følge med i.

Den ene er en sak som oppstod mellom De Forente Stater og Mexico om rekefisket i den mexicanske gulf. Det har en viss interesse for våre egne rekefiskevanskeligheter. Mexico har beslaglagt en rekke amerikanske trålere for det de kaller ulovlig rekefiske, og Amerika protesterer. Så langt har jeg kunnet følge det i New York Times, men hva protesten har ført til, vet jeg ikke. Trålerne er bragt inn til en havn i Mexico, hvor det ikke er noen amerikansk visekonsul og hvor forbindelsene er meget dårlige. Men mexicanerne var i all fall ganske opphisset, og de har krevet at grensen for rekefisket skal utstrekkes til ni nautiske mil, ellers kan de ikke beskytte sine interesser.

Den annen sak er «Hearings» i Senatet til belysning av spørsmålet hvorvidt de enkelte stater i unionen kan ha rett til å hevde en annen sjøgrense og fiskerigrense enn den føderasjonen krever. Det var meget interessante «Hearings». Jeg har tatt noen klipp som jeg har sendt til admiralstabten, hvor de ikke hadde fått noe fra Washington.

Jeg vil be om at vår marineattaché spesielt, men muligens også våre legasjoner, får instruks om å følge med i sakene, fordi de kan få betydning for oss når som helst igjen både når det gjelder kravet om utvidet beskyttelse mot reketrålning og når det gjelder de andre spørsmål. Så hvis utenriksministeren vil ha sin oppmerksomhet henvendt på det, tror jeg det ville være meget nyttig.

Utenriksminister Lange: Jeg skal sørge for at det blir fulgt med i de tingene.

Skjelbred Knudsen: Jeg kommer tilbake til Koreaspørsmålet. Jeg vet ikke om utenriksministeren kan si noe om hvorledes utsiktene fremover er til å komme til en avgjørelse i Korea. Jeg vet ikke om dette er det rette forum, eller hvor det er. Men det er jo et meget viktig spørsmål som vi naturligvis alle er interessert i. Jeg forstår jo godt at slik som forholdene i dag er i Russland, er det meget vanskelig å ta opp spørsmålet, det er klart. Jeg kan imidlertid ikke si annet, når jeg skal si min personlige mening, enn at jeg var litt engstelig, og kanskje også litt forbauset, men jeg forstår grunnen til det som er foregått på Formosa. Man ser jo også i avisene - om det da innebærer noe - at det foregår en så å si daglig opprustning av Formosa. Amerikanerne har i all fall sendt mange eksperter over, og man må kanskje si at det muligens er en amerikansk idé i det lange løp å få Formosa militarisert. Nå hører vi også det som England har foretatt med hensyn til kontrabande.

Har utenriksministeren noe inntrykk av at disse tiltakene har skapt noen vanskeligheter for de fredsforhandlinger som eventuelt pågår - og er det i det hele tatt noen fredsforhandlinger i gang i dag? Nå vet jeg ikke om det her er det rette forum for dette, men siden utenriksministeren var inne på det, hadde jeg for min personlige tilfredsstillelsses skyld lyst til å spørre om det.

Utenriksminister Lange: Jeg kan svare ganske kort. Noen forhandlinger i Koreaspørsmålet er for øyeblikket ikke i gang. Våpenhvileforhandlingene stoppet jo opp allerede i høst på krigsfangespørsmålet. Så ble det altså gjennom samarbeid mellom en rekke delegasjoner med India som initiativtager forsøkt lagt til rette et nytt grunnlag for en gjenopptagelse av forhandlingene. Det ble absolutt avvist av Sovjetsamveldet, og det ble kort etter avvist også av Peking og Nord-Korea, og under den fortsatte debatt i annen halvpart av generalforsamlingen fastholdt Sovjetdelegasjonen og de andre Østblokkdelegasjonene fullt ut sitt avvisende standpunkt.

Hvor stor betydning man skal tillegge den hjelp som utvilsomt ytes til Formosa fra amerikansk side, er naturligvis vanskelig å vurdere. Jeg tror nok at vi til en viss grad skal se det som en konsesjon til en meget aktiv lobby i Amerikas Forente Stater, the China Lobby, som har meget stor innflytelse først og fremst innenfor det republikanske parti. Jeg fikk i all fall det meget bestemte inntrykk under min samtale med presidenten at han intet ønske hadde om å utvide krigen i Østasia. Det jeg har inntrykk av var hans ønske, var å skape en situasjon - det ville ta tid - hvor det ble mindre fristende for motparten å holde krigshandlingene gående, fordi de ikke lenger bandt amerikanske tropper i samme utstrekning som hittil. Jeg tror det er den tanke som ligger bak det i og for seg psykologisk og politisk meget uheldige slagord: La asiater slås mot asiater! Tankegangen bak det er den at hvis man kan få skapt en situasjon hvor det er mulig å trekke de amerikanske tropper ut, vil utsiktene til at den annen part blir interessert i en avslutning av krigshandlingene, øke. Men det er en politikk, som ikke er, og ikke kan være, en politikk på kort sikt, så hvis jeg til slutt skal gi et helt konkret svar på spørsmålet om jeg tror det er utsikt til en snar slutt på krigshandlingene i Korea, er det nei.

Friis: Kan man etter utenriksministerens redegjøring ha rett til å slutte at det faktisk ikke er noen synderlig forskjell på den utenrikspolitiske generallinje som De Forente Stater følger nå, og den som de fulgte under demokratisk ledelse, slik som Stevenson har hevdet i sitt foredrag?

Utenriksminister Lange: Jeg kan kanskje svare ved å gjengi en uttalelse fra en meget vel orientert journalist som jeg snakket med, og som uttalte som sin dom at den nåværende amerikanske regjering prøver i utenrikspolitikken å få en fortsettelse av den gamle utenrikspolitikk til å se ut som en ny.

Natvig Pedersen: Får jeg lov til å spørre med tanke på situasjonen i Korea; Når man diskuterer dette spørsmål i dag mellom deltagerlandene innenfor FN, betrakter man det da i hovedsaken som deltagerlandenes affære, eller betrakter man i hovedsaken krigen der borte som FN's krig? Jeg stiller spørsmålet med tanke på den mulighet at hvis denne stillestående krig skal vare svært lenge, bør man være forberedt på at De Forente Stater i sterkere og sterkere grad vil presse på og si at dette er FN's krig, og stille større krav til de andre deltagerland og til andre FN-medlemmer som ikke er deltagerland.

Utenriksminister Lange: Det er ingen tvil om at krigen prinsipielt betraktes som FN's aksjon mot aggresjonen i Korea, og det kommer til uttrykk i den meget brede plass som hele Koreaspørsmålet har i debattene i Generalforsamlingen, hvor jo den politiske hovedkomite brukte det vesentlige av sin tid i høst til det ene spørsmål, og hvor det jo var et land som ikke er deltagerland i den forstand at de har tropper i felten der borte, som tok initiativet og i virkeligheten utformet det vedtak som ble fattet.

Når det gjelder gjennomføringen av aksjonen, har det utviklet seg den praksis at det konfereres mellom Amerikas Forente Stater, som av FN's Generalforsamling og Sikkerhetsrådet er bedt om å ta ledelsen av aksjonen, og de land som har tropper i felten, og denne kretsen utvides av og til også til å omfatte land som ikke har tropper der, men som deltar på annen måte. Norge blir av og til konsultert i kraft av at vi har et feltlasarett der, som er et lasarett i første linje ved fronten. Det har også vært situasjoner hvor India på samme grunnlag har vært tatt med i konsultasjonene. Det er da hvor det gjelder spørsmål som ikke er av ren militær art, men som berører forholdet mellom den militære aksjon og de hjelpetiltak som pågår i Korea.

Når det gjelder spørsmålet om vi vil stå overfor nye krav om aktiv deltakelse, så kom presidenten inn på den sak under den samtale jeg hadde med ham. Han sa at innad i De Forente Stater ville det utvilsomt være av stor psykologisk betydning om flere land deltok aktivt i Korea, slik at Amerikas Forente Stater ikke fikk inntrykk av at dette var noe som man lesset over på Amerika alene. Men presidenten føyde til at han kjente jo så godt til situasjonen i Vest-Europa, og visste så godt at befal og underbefal var minimumfaktoren under oppbyggingen av forsvaret i så å si alle vesteuropeiske land, at han hadde full forståelse for at man ikke burde stille krav til land som hadde disse vanskeligheter med å bygge opp sitt eget forsvar. - Men at det i den amerikanske kongress er sterk stemning for at flere land skal være med om å dele byrdene, tror jeg ikke det er noen tvil om.

Friis: Utenriksministeren sa at det meste som kunne true i Amerika, var en liten «recession» på det økonomiske område. Det foreligger en stor artikkel fra den tidligere britiske handelsminister i arbeiderpartiregjeringen, Harold Wilson, hvor han gir en betydelig mørkere fremstilling av denne situasjon, og nærmest sier at man befinner seg i et uløselig dilemma mellom innenrikspolitikk og utenrikspolitikk, og at lagringene av varer, subsidieringen av hveten osv., nærmest er kommet til et klimaks, hvor det er en alvorlig fare for noe mer enn en «recession». Og selv en sådan i Amerika på en 2-3 %, sier han, vil umiddelbart føre til en 20-30 % nedgang i Storbritannia - og da kan man jo selv si seg hva følgene vil bli for oss andre.

Utenriksminister Lange: Det var med den samme uro jeg gikk til mine samtaler i Washington, og jeg vet at statsråd Hammarskjöld, som reiste der ned noen dager etter meg, også gikk til de samtalene med lignende uro for at man nå sto overfor en meget alvorlig risiko. Vi kom begge meget beroliget tilbake. Vi sammenlignet våre inntrykk under en nokså lang samtale før jeg reiste. Vi hadde

nøyaktig samme inntrykk begge to av at så alvorlig var det ikke grunn til å se på situasjonen, og at den nye amerikanske regjering er så oppmerksom på hvor alvorlige virkningene av en recession i Amerika ville være også for alle de vennligsinnede land i Europa, at det etter det inntrykk vi begge fikk, ville bli grepet inn, selv om det går på tvers av ortodokse økonomiske teorier, for å hindre en sådan utvikling. Og man har midler til å gripe inn.

Møtet hevet kl. 11.